

Krzysztof Wojciechowski - STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Temat rozprawy: *Determinanty debaty politycznej nad kierunkami rozwoju oświaty w Polsce po 1989 roku.*

Przedmiotem badań w niniejszej pracy są determinanty debaty politycznej nad kierunkami rozwoju oświaty w Polsce po 1989 roku. Innymi słowy, chodzi o ukazanie i przybliżenie uwarunkowań realizacji polityki oświatowej w III RP poprzez kolejne – dochodzące do władzy wskutek wyborów parlamentarnych – władze polityczne. Rządy te (podobnie zresztą jak ugrupowania w innych państwach demokratycznych) koncentrują się wokół określonych założeń ideologicznych, formułują programy i do nich pragną dostosować swoje codzienne działania. Do głównych opcji jakie wykrystalizowały się w Polsce po 1989 roku należą: liberalna/neoliberalna, socjaldemokratyczna, konserwatywna, narodowo-katolicka i chadecka (ściślej – chodzi tu o założenia odnoszące się do Katolickiej Nauki Społecznej). Przedstawiciele tychże ugrupowań, w tym kolejni szefowie Ministerstwa Edukacji Narodowej, lansowali i wprowadzali odpowiednie ich zdaniem reformy omawianego wycinka rzeczywistości społecznej.

W najprostszym rozumieniu - celem podstawowym podejmowanej w pracy problematyki jest dostarczenie odpowiedzi na pytanie o to, czym kierowali się polscy politycy, wprowadzający zmiany w oświacie, mając za sobą doświadczenia realizowanej polityki oświatowej okresu PRL? Jest to niezwykle istotne pytanie, albowiem polityka oświatowa wraz z innymi politykami szczegółowymi zajmuje równie poczesne miejsce w państwie. Jest więc tak samo ważna jak np. sfera związana z gospodarką, czy też bezpieczeństwem państwa i to zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym.

Istotnym kontekstem dla podejmowanych w pracy rozważań jest zasadnicza teza rozprawy. Dotyczy ona wpływu programów i kampanii wyborczych kolejnych partii politycznych, a co za tym idzie - ideologii, z jakimi partie te się utożsamiają i wprowadzają przez swoje ugrupowania reform oraz tak zwanych działań oddolnych na kształt i codzienne funkcjonowanie polskiego systemu edukacyjnego. Teza ta brzmi następująco: *ewolucja, jakości polskiego systemu edukacyjnego od samego początku transformacji ustrojowej w Polsce, była i jest przedmiotem sporu politycznego. Na jego kształt oraz przebieg istotny wpływ miały zarówno kwestie ideologiczno – programowe, jak i doraźne interesy polityczne realizowane w trakcie codziennej rywalizacji politycznej. Niebagatelne oddziaływanie na kształt debaty politycznej w tym obszarze miały i mają media, ruchy społeczne oraz nauczyciele i rodzice uczniów. Tak zwany oddolny wpływ tych podmiotów widoczny jest zarówno w okresie przedwyborczym (mowa o wyborach parlamentarnych), jak i przede wszystkim w momencie wprowadzania przez kolejne rządy radykalnych zmian w oświacie. Sytuacja ta wywołuje często spory, które uruchamiają nieustannie toczącą się debatę wokół wizji funkcjonowania tego aspektu rzeczywistości społecznej. Spory te, jak i charakter debaty wpływają ostatecznie na permanentnie ewolucyjny charakter polskiego systemu edukacyjnego, przyczyniając się tym samym do tego, iż praktycznie rzecz biorąc od czasów Okrągłego Stołu i wyborów z 4 czerwca 1989 roku aż do dziś znajduje się on w stanie*

nieustalanej reformy, co oznaczało by brak na naszym poziomie sfalowanego i tnie związanej odzie państwo”.

Tłem motywującym autora do podjęcia opracowania tematu niniejszej rozprawy jest właśnie owa debata na temat optymalnego funkcjonowania polskiej oświaty, jaka toczy się pomiędzy trzema rodzajami sił: odgórną (władzą) odpowiedzialną za tworzenie koncepcji zmian i ich wdrażanie oraz oddolnymi (środowiskami związanymi z systemem edukacyjnym) oraz mediami. I te właśnie komponenty zakreslają obszar badawczy.

Zasygnalizowany powyżej przedmiot i kontekst badań obejmuje swym zasięgiem teoretyczną charakterystykę poszczególnych doktryn, tj.: neoliberalizmu, socjaldemokracji, konserwatyzmu i Katolickiej Nauki Społecznej ze szczególnym uwzględnieniem odmiennych zapatrywań (będących przedmiotem sporów ideologiczno - programowych) przedstawicieli poszczególnych opcji na kwestie polityki oświatowej (Rozdział I *Spory ideologiczno-programowe*). Następnie dokonano analizy funkcjonowania tych ideologii w programach partii politycznych III RP, zarówno tych wywodzących się z obozu neoliberalnego, jak np. Kongres Liberalno-Demokratyczny, czy Platforma Obywatelska, jak i tych należących do lewicy np. SLD, opcji konserwatywnej np. PiS, narodowo-katolickiej np. LPR, czy chrześcijańsko-demokratycznej np. AWS i ZChN [Akcji Wyborczej Solidarność i Zjednoczenia Chrześcijańsko-Narodowego] po to, by ukazać związek treści doktryn z tymi programami, innymi słowy, celem było tu pokazanie jak treść tych ideologii przekładała się na treść tychże programów (Rozdział II *Funkcjonowanie doktryn politycznych i ideologii edukacyjnych w programach politycznych III RP*). Analizie poddano kampanie wyborcze wspomnianych wyżej partii, opracowywanych na kolejne wybory parlamentarne w latach 1989 – 2011. Celem doktryn było i jest przedstawienie obietnic wyborczych obywatelom w zakresie reform w polityce oświatowej, które to zmiany zamierzały wprowadzać poszczególne ugrupowania polityczne po zdobyciu większości parlamentarnej wskutek wyborów (Rozdział III *Rola kampanii wyborczych polskich ugrupowań parlamentarnych w kreowaniu pożądanego modelu polityki oświatowej*). Obszar badawczy nie ominął szczegółowego przeglądu i analizy roli mediów[przede wszystkim prasy], ruchów społecznych, [takich jak Związek Nauczycielstwa Polskiego, Krajowa Sekcja Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” i Społeczne Towarzystwo Oświatowe], nauczycieli i rodziców uczniów [między innymi inicjatywa „Ratuj Maluchy”], albowiem podmioty te wywierały określony i zarazem priorytetowy wpływ na kształt polskiej oświaty. (Rozdział IV *Rola mediów, ruchów społecznych, nauczycieli i rodziców uczniów w debacie społecznej kreującej odpowiedni model polskiej oświaty*). Wreszcie szczegółowej analizie poddano kolejne reformy oświaty, które poszczególne ekipy rządzące urzeczywistniały, jako efekt oddziaływania ideologii, kampanii wyborczych partii i ich programów, polityków, mediów, ruchów społecznych i rodziców oraz niewątpliwie czynników związanych między innymi z dostosowaniem omawianego obszaru do wymagań Unii Europejskiej, w tym coraz bardziej globalizującej się i nieprzewidywalnej gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości a co za tym idzie nowoczesnego rynku pracy (Rozdział V *Realne zmiany w oświacie, jako skutek oddziaływania kampanii wyborczych partii, polityków, mediów, ruchów społecznych i rodziców*).

Do najbardziej charakterystycznych metod badawczych zastosowanych w analizie problematyki poruszanej w niniejszej rozprawie należały: badania źródłoznawcze (dokumenty programowe i kampanijne), analiza prasy (ruchy społeczne i rodzice), analiza instytucjonalno-prawna oraz analiza decyzyjna – aksjologiczna analiza decyzyjna (reformy oświaty wprowadzane przez kolejne ekipy rządowe).

Dokonując od początku przeglądu rozprawy należy wskazać na fakt, iż w pierwszym rozdziale teoretycznym przeanalizowano literaturę ogniskującą się wokół problematyki najbardziej priorytetowych wymienionych powyżej doktryn. Celem było bowiem ukazanie istoty sporów ideologiczno-programowych. Chodziło przede wszystkim o ukazanie problematyki wizji pożądanego funkcjonowania oświaty, niekiedy nauki i szkolnictwa wyższego. Opisano ich genezę i historię wraz z głównymi reprezentantami i ich poglądami dotyczącymi odpowiedniego funkcjonowania rzeczywistości gospodarczej i społecznej po to by uzyskać całościowy ich obraz.

W kolejnych dwóch rozdziałach wykorzystano na szeroką skalę badania źródłoznawcze. Dotyczyły one przeglądu dokumentów i materiałów ruchu politycznego (partii) wymienionych wyżej opcji ideologicznych jako źródła badań politologicznych. Analizie poddano materiały *stricte* kampanijne (ulotki, broszury, czasem prasę), oraz konkretne dokumenty programowe.

W czwartej części dysertacji celem przedstawienia była rola mediów. Wobec tego przeprowadzono analizę artykułów prasowych z gazet o odpowiednim do powyższych doktryn zabarwieniu ideologicznym. Z drugiej strony starano się naświetlić znaczenie ruchów społecznych na podstawie wybranych artykułów publikowanych w dobranych czasopismach.

W ostatnim piątym rozdziale zastosowano dwie metody badawcze: analizę instytucjonalno-prawną oraz aksjologiczną analizę decyzyjną. Pierwszą z nich wykorzystano w celu szczegółowego przeanalizowania oświatowych aktów prawnych, stanowiących istotny dowód urzeczywistniania wprowadzanych kolejnych reform w omawianym obszarze tj. Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku, ustawy o systemie oświaty z 1991 roku oraz licznych jej nowelizacji, a także rozporządzeń, dekretów, zarządzeń, itp. Druga z kolei posłużyła do analizy tak zwanych zawłości procesu decyzyjnego polityków. Chodziło zatem o dostarczenie odpowiedzi na pytanie o to, czym kierowali się politycy, wprowadzając konkretne zmiany w rzeczywistości oświatowej III RP?

Przeprowadzona w niniejszej dysertacji analiza potwierdza postawioną na początku streszczenia główną jej tezę.